

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ТА ІНСТИТУТІВ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА І НАУКИ

УДК 343.163

Петров С. О., прокурор прокуратури
Овідіопольського району Одеської області

Моральні та правові засади категорії «ганебний вчинок» в сучасній етиці працівників прокуратури

У статті розглянуто етичні та моральні засади «ганебного вчинку» в сучасній етиці працівників прокуратури. Визначено етичні принципи професійної діяльності прокурорів та форми їх девіантної поведінки. Проаналізовано правові засади «ганебного вчинку». Окреслено проблемні аспекти «ганебного вчинку» та зазначено про необхідність професійного та точного законодавчого врегулювання даного питання.

Ключові слова: етика, мораль, моральність, право, ганебний вчинок, прокурор.

Рассмотрены этические и моральные принципы «позорного поступка» в современной этике работников прокуратуры. Определены этические принципы профессиональной деятельности прокуроров и формы их девиантного поведения. Проанализированы правовые основы «позорного поступка». Определены проблемные аспекты «позорного поступка» и отмечена необходимость профессионального и точного законодательного урегулирования данного вопроса.

Ключевые слова: этика, мораль, нравственность, право, позорный поступок, прокурор.

We consider the ethical and moral principles of «disgraceful act» in contemporary ethics for prosecutors. Defined ethical principles of professional work of prosecutors and their forms of deviant behavior. Analyzed the legal framework «disgraceful act». Identify problematic aspects of the «disgraceful act» and noted the need for a professional and accurate legislative settlement of the issue.

Keywords: ethics, morality, ethics, law, disgraceful act, the prosecutor.

Актуальність теми дослідження. У сучасній філософії права все більшого запити набуває звернення до правової практики, наближення до потреб сучасного українського суспільства. В цьому контексті є вельми актуальним розгляд категорії «ганебний вчинок», що зустрічається у Кодексі професійної етики та поведінки працівників прокуратури, правильне та всебічне розуміння якого можливо з урахуванням як правових, так і моральних аспектів.

Метою статті є розкриття єдності моральних і правових аспектів категорії ганебного вчинку в сучасній професійній етиці працівників прокуратури.

Стан наукової розробки проблематики. Питання етики працівників прокуратури розглядалися як представники юриспруденції, так й інших гуманітарних сфер гуманітарного знання (етики, соціології, психології тощо). Серед найбільш видатних досліджень, які становлять наукову цікавість для нашої статті, варто відзначити праці В.А. Бодрова, А.В. Брушлінського, Н. Гарбуза, В.В. Долежана, Т.В. Кудрявцева, В.В. Остапчука, Т.В. Погорелової, С.В. Подкопаєва, Є.М. Попович, Г.П. Середи, О.М. Толочко, П.В. Шумського.

Виклад основного матеріалу. В світлі останніх подій в Україні питання реформування (як ззовні, так і зсередини) вітчизняних правоохоронних органів вийшло на перший план. Масові протести проти існуючого режиму, прагнення до побудови правової, демократичної держави, яка б відповідала європейським стандартам, всенародна люстрація – все це призвело до закріплення на законодавчому рівні порядку очищення влади для захисту та утвердження демократичних цінностей, верховенства права та прав людини в Україні [1].

Надалі ще раніше підняті питання про перегляд статусу прокуратури України (від 31.10.2013 року), її працівників, взаємовідносин з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, в контексті наближення до європейських стандартів, набуло свого динамізму та вилилось у прийняття проекту Закону України «Про прокуратуру», який 24.10.2014 року було підписано Президентом України. В прикінцевих положеннях зазначається, що цей Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування [2].

Ми впевнені, що реалізація покладених на органи прокуратури завдань можлива лише за умов належного виконання її працівниками своїх службових обов'язків та дотримання дисципліни. Тому окремої уваги заслуговує питання професійної етики та моральності працівників прокуратури. В цьому аспекті варто відзначити категорію ганебного вчинку, яка відома ще діючому нині Закону України «Про прокуратуру» [3], проте відсутня у новому проекті [2]. Спробуємо встановити, що ж означає поняття «ганебний вчинок» та чи виправдане таке формулювання для законодавства України і його відсутність у новому Законі, що незабаром набуде чинності.

Здійснюючи послідовне, комплексне дослідження, яке в основі базується на методах історизму та аналізу, варто пригадати, що основоположником філософського вчення, яке сьогодні називають етикою, по праву вважають Аристотеля. В його розумінні етика (від грец. *ethica*) – це один із класів людських чеснот, розвиток людської думки про мораль і моральність. Етика Аристотеля складається з трьох частин: вчення про вище благо, вчення про природу добродетельності, вчення про конкретні добродетельності. При чому добродетельність – прояв розумної діяльності людини. Людина є розумна істота, міра удосконаленості її діяльності залежить від міри її розумності. Людська ж душа не тотожна розуму, вона має ще і не розумну частку. Виходячи з зазначених положень, Аристотель розділяв добродетельності на два види: діатонічні (добродетельності розуму у власному сенсі слова як вищого, свідомого, владного початку) і етичні (добродетельності характеру, які утворилися як результат взаємодії розумної і нерозумної частки душі). Марк Тулій Цицерон переклав з грецького «*ethica*» на латину як «*moralis*» та, як наслідок, окреслив предмет вчення про етику: мораль і моральність, які впливають на процес співіснування та спілкування між людьми.

Загально визнано, що мораль і моральність співвідносяться із правом та взаємодоповнюють одне одного, проте мораль є поняттям дещо ширшим та, за своєю природою, обумовлює право. Мораль містить в собі особистісний характер, моральність же – відображає мораль певного соціуму, де прослідковується єдність поглядів на певні життєві події та явища.

Звертаючись до реалій сьогодення, не можна не погодитись із думкою П. Шумського, який пише, що одним із ключових етичних понять є категорія обов'язку, під яким варто розуміти усвідомлене зобов'язання, взяте на себе людиною за тих чи інших умов [4, с. 39]. А професійна діяльність працівників прокуратури безпосередньо

пов'язана саме із додержанням моральних правил поведінки, бо головні критерії — це міра усвідомлення ними таких етичних категорій як совість, гуманізм, почуття обов'язку, справедливості, чесності та відповідальності за свої вчинки.

О. Толочко та С. Подкопаєв стверджують, що турбота про престиж прокурорської професії, в першу чергу, завдання самих прокурорів, покликаних здійснювати наглядову та іншу діяльність безсторонньо і в точній відповідності з законом, не допускаючи аморальних і протиправних проступків, які спотворюють суспільне уявлення про характер прокурорської діяльності [5, с. 52].

На реалізацію зазначених положень, стаття 48 Закону України «Про прокуратуру» встановлює, що прокурори і слідчі заохочуються за сумлінне виконання службових обов'язків. За порушення закону, неналежне виконання службових обов'язків чи вчинення ганебного вчинку прокурори і слідчі несуть відповідальність згідно з Дисциплінарним статутом прокуратури України, який затверджується Верховною Радою України. Далі ст. 48-1 констатує про наявність Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури: кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури схвалюється всеукраїнською конференцією працівників прокуратури і затверджується Генеральним прокурором України. Прокурори і слідчі прокуратури зобов'язані неухильно дотримуватися вимог Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури у своїй службовій діяльності та поза нею. Порушення прокурором і слідчим прокуратури вимог Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури тягне за собою відповідальність, встановлену законом [2].

Словник сучасної української мови говорить про те, що «ганебний» походить від слова «ганьба» — зневага за певний стан, чиюсь поведінку, сором, безчестя, стид. А, отже, «ганебний вчинок» — це той вчинок, що викликає зневагу оточуючих, сором, осуд [6].

Теорія права встановлює, що до форм професійної деформації працівників прокуратури відносять: 1) бездушне ставлення до людей, зловживання щодо них, особливо щодо підозрюваних і обвинувачених, своїми владними повноваженнями; 2) надмірній підозрілості (наявність обвинувального ухилу); 3) відсутності самокритичності, в увіруванні в свою бездоганність; 4) надмірному використуванні принципу «мета виправдовує засіб»; 5) зловживанні жаргоном злочинного світу під виглядом вироблення професійного сленгу; 6) неохайному зовнішньому вигляді, хамстві тощо [7, с. 19]. Кожну із наведених форм відхилення, по праву, можна віднести до категорії ганебного вчинку, такого, який є неприпустимим в діяльності працівників прокуратури. На нашу думку, ганебний вчинок — це той вчинок, який суперечить етичним нормам, нормам моралі та моральності.

Заслугує уваги позиція професора В.В. Долежана, який писав, що необхідність прийняття Дисциплінарного статуту прокуратури України та Кодексу прокурорської етики, зумовлене, насамперед, потребою оздоровити моральний клімат прокурорської системи взагалі і в окремих колективах прокуратур, у тому числі через наявність негативних проявів у міжособистісних стосунках між окремими прокурорськими працівниками, зокрема між керівниками і підлеглими, що є однією причини плінності кадрів. Він зазначає, що етика людських взаємин має кілька рівнів: загальнолюдська, зокрема християнська етика — професійна етика — юридична етика — етика, властива представникам окремих юридичних професій, в тому числі і прокурорська етика [8, с. 63].

З приводу законодавчого визначення зазначеної категорії, ні Дисциплінарний статут [9], ні Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури [10] не надають прямого визначення дефініції «ганебний вчинок». Можна зробити

припущення, що відповідно до Дисциплінарного статуту (ст. 8), ганебний вчинок – це проступок, який порочить працівника прокуратури та виходить із більш широкого поняття – дисциплінарний проступок.

Для більш точного юридичного вирішення цього питання варто звернутися до галузевого наказу Генерального прокурора України від 22 вересня 2014 року № 17-гн «Про організацію роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України», де зазначається, що до ганебних вчинків, скоєних прокурорами чи слідчими, слід відносити кримінальні, корупційні правопорушення, керування транспортними засобами у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або відмову від проходження огляду з метою виявлення стану сп'яніння, порушення Присяги працівника прокуратури і Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури, які дискредитують їх як працівників прокуратури та шкодять авторитету органів прокуратури. За фактами вчинення прокурорами чи слідчими ганебних вчинків необхідно призначати службові розслідування (перевірки), які проводити відповідно до вимог Інструкції про порядок проведення службових розслідувань (перевірок) в органах прокуратури України. За їх результатами приймати обґрунтовані та такі, що відповідають ступеню вини і тяжкості проступку, рішення про дисциплінарну відповідальність винних осіб, аж до звільнення з органів прокуратури, у тому числі з порушенням клопотання про позбавлення класного чину. Одночасно вирішувати питання про відповідальність безпосередніх керівників за стан організації профілактичної роботи [11]. На нашу думку, дане визначення має бути відкритим за своїм змістом та включати не лише зазначені правопорушення, а й інші аморальні прояви професійної поведінки (пропагування нездорового способу життя тощо).

Висновки. На основі викладеного матеріалу вважаємо, що ганебний вчинок варто розглядати у єдності таких визначень як: 1) ганебний вчинок – це той вчинок, який викликає зневагу оточуючих, сором, осуд; 2) ганебний вчинок – це той вчинок, який суперечить етичним нормам, нормам моралі та моральності; 3) ганебний вчинок – це проступок, який порочить працівника прокуратури та виходить із більш широкого поняття – як дисциплінарний проступок. За кожен вчинений ганебний вчинок повинна невідворотно наставати відповідальність, вид і тяжкість якої має залежати від тяжкості та характеру вчинюваного діяння.

Законодавче закріплення та ефективне визначення ганебного вчинку безкомпромісно має бути витримано та вдосконалено новими законодавством про прокуратуру. Також необхідно наголосити й на діалектичній єдності моральних та правових аспектів категорії «ганебний вчинок».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 року № 1682-VII. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>
2. Проект Закону України «Про прокуратуру» підписаний Президентом України від 24.10.2014 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48935
3. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 року № 1789-XII. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
4. Шумський П.В. Професійна етика прокурора / П.В. Шумський // Вісник національної академії прокуратури України. – 2010. – № 2. – С. 41-46.
5. Толочко О. Професійна поведінка (етика) прокурорів: проблеми нормативного регулювання / О. Толочко, С. Подкопаєв // Юридичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 52-54.

6. Словник української мови: в 4-х тт. / За ред. Б. Грінченка. — Том 1. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ukrlit.org/slovnuk/ganbba>
7. Гарбуза Н. Прокурор повинен діяти під контролем власної совісті / Н. Гарбуза // Вісник прокуратури. — 2013. — № 8. — С. 15-21.
8. Долежан В.В. Кодекс прокурорської етики: яким йому бути? / В.В. Долежан // Прокуратура. Людина. Держава. — 2005. — № 12. — С. 63-68.
9. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Дисциплінарного статуту прокуратури України» від 06.11.1991 року № 1796-XII. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1796-12>
10. Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури, затверджений наказом Генерального прокурора України № 123 від 28.11.12 року. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/kodet.html?_m=publications&_t=rec&id=113992
11. Про організацію роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України: наказ Генерального прокурора України № 17-гн від 22 вересня 2014 року. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102

УДК 347.21+343.35

Парасюк В. М., доцент кафедри цивільного права та процесу ЛьвДУВС, к.ю.н., доцент;
Парасюк Н. М., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ЛьвДУВС, к.ю.н.

Незаконні дії із бездокументарними цінними паперами: цивільно-правовий та кримінально-правовий аспекти

У статті набули подальшого розвитку положення цивілістики щодо визначення правової природи бездокументарних цінних паперів. Формується позиція про те, що із класичного розуміння цінного паперу у бездокументарному втілена лише ознака про закріпленість певного комплексу майнових прав, які належать правомочному суб'єкту. Наголошується на тому, що наявні прогалини у правовому регулюванні обігу бездокументарних цінних паперів позначилися на кримінально-правовому аспекті протидії злочинності на фондовому ринку. Запропоновано доповнити чинний Кримінальний кодекс України окремою статтею, в якій визначити підстави кримінальної відповідальності за внесення завідомо недостовірних відомостей в обліковий запис на рахунок в цінних паперах у системі депозитарного обліку цінних паперів.

Ключові слова: цінні папери, документарні цінні папери, бездокументарні цінні папери, документи, інформація, система депозитарного обліку, підроблення цінних паперів, використання підроблених документів.

В статье получили дальнейшее развитие положения цивилистики по определению правовой природы бездокументарных ценных бумаг. Формируется позиция о том, что из классического понимания ценной бумаги в бездокументарной воплощен лишь признак о комплексе имущественных прав, которые принадлежат правомочному субъекту. Подчеркивается, что имеющиеся пробелы в правовом регулировании оборота бездокументарных ценных бумаг отразились на уголовно-правовом аспекте противодействия преступности на фондовом рынке. Предложено дополнить действующий Уголовный кодекс Украины отдельной статьей, в которой определить основания уголовной ответственности за внесение заведомо недостоверных сведений в учетную запись на счета в ценных бумагах в системе депозитарного учета ценных бумаг.